LITERATURA STRAINA

Tăcere. – O fabulă

de Edgar Allan Poë

Crestele muntelui moţăe; văile dorm şi peşterile sunt tăcute

„Ascultă-mă", spuse Demonul, punând mâna pe capul meu. „Ţinutul de care vorbesc e un ţinut dezolat în Libya, pe malurile râului Zaïra. Şi nu-i nici linişte, nici tăcere acolo.

„Apele râului au culoarea bolnăvicioasă a şofranului; şi nu curg spre mare, ci se mişcă veşnic în loc, sub ochiul roşu al soarelui, cu o mişşcare tumultuoasă şi convulsivă. De ambele părţi ale albiei mlăştinoase a râului, pe o lungime de multe leghe e un pustiu galben acoperit cu uriaşi crini de apă. In acea singurătate oftează unul la altul, şi-şi întind spre cer gâturile lor lungi şi spăimântătoare, şi-şi mişcă încoace şi încolo capetele lor, care trăesc veşnic. Şi se aude un şoptit nelămurit care ese dintre ele ca murmurul apei subpământene. Şi ei oftează unul la altul.

„Dar regatul lor are o graniţă — graniţa lor e codrul întunecos, oribil şi grandios. Acolo, ca şi valurile din preajma Hebridelor, pădurea e veşnic frământată. Dar vântul nu bate în cer. Şi arborii înalţi, preistorici se leagănă veşnic încoace şi încolo făcând un zgomot asurzitor. Şi din vârfurile lor înalte picură veşnic rouă. Şi la rădăcini flori stranii, otrăvitoare, zac împreunându-se într'un somn neliniştit. Şi sus pe cer, norii cenuşii aleargă sgomotos mereu spre apus, pânăce se rostogolesc, ca o cataractă peste groaznicul zid al orizontului. Şi pe ţărmurile râului Zaïra, nu-i nici linişte, nici tăcere.

„Era noapte şi cădea ploaia; şi pe când cădea era ploae, dar dupăce căzuse era sânge. Şi eu şedeam în mlaştină printre crinii cei înalţi, şi pe cap îmi cădea ploaia — şi crinii oftau unii la alţii în măreţia desnădejdei lor.

„Şi deodată, luna răsări din ceaţa spăimântătoare, şi avea culoarea roşie. Şi ochii îmi căzură pe o stâncă cenuşie care era lângă malul râului, şi era luminată de lumina — şi stânca era cenuşie. Pe fruntea ei erau săpate litere în piatră, şi mergând prin mlaştina cu crini de apă, m'am apropiat de ţărm, spre a putea citi literele depe piatră, Dar nu le putui descifra...

Şi mă înapoiam în mlaştină când luna străluci mai aprins, şi întorcându-mă privii din nou stânca, — şi literele erau DEZOLARE.

„Şi am privit în sus, şi un om şedea pe culmea stâncei, şi m'am pitit printre crinii de apă spre a putea descoperi faptele omului. Şi omul era înalt şi voinic, şi era înveşmântat dela umeri până la picioare în toga bătrânei Rome. Şi contururile figurei lui erau nelămurite — dar trăsăturile feţei lui erau trăsăturile unei zeităţi; căci mantaua nopţei, şi a ceţei şi a lunei, şi mantaua cea de rouă nu i le acoperise. Şi fruntea lui era înaltă şi gânditoare, şi ochii lui plini de griji; şi în puţinele încreţituri ce le avea pe obraz, citeam poveşti de tristeţe şi de oboseală şi de desgust faţă de omenire, şi o dorinţă, nepotolită pentru singurătate.

„Şi omul şedea pe stâncă, şi-şi sprijinea capul pe mână şi privea jalea dinprejur. Se uita în jos la neastâmpăraţii arbuşti, şi în sus la copacii preistorici, şi sus mai sus la cerul ce murmura şi la luna roşie. Şi eu şedeam aproape, ascuns de crini şi urmăream faptele omului. Dar omul se frământa în singurătate,—noaptea se scurgea şi el şedea pe stâncă.

„Şi omul i-şi întoarse ochii dela cer, şi privi înspăimântătorul râu Zaïra, şi fantasticile ape galbene, şi legiunile palide de crini de apă. Şi omul ascultă oftatul crinilor de apă şi şoaptele ce porneau dela ei. Şi eu şedeam aproape, în ascunzişul meu şi urmăream faptele omului. Şi omul se frământa în singurătate; — dar noaptea se sfârşea şi el şedea pe stâncă.

„Atunci m'am scoborât în ascunzişurile tainice ale mlaştinei şi am mers departe prin mijlocul sălbaticului regat al crinilor, şi am chemat hipopotamii cari locuesc printre mărăcinii din ascunzişurile mlaştinei. Şi hipopotamii mi-au auzit chemarea, şi au venit la picioarele stâncei, şi au urlat îngrozitor la lună. Şi eu şedeam aproape, în ascunzişul meu, şi urmăream faptele omului. Şi omul se chinuia în singurătate; — dar noaptea se sfârşea şi el şedea pe stâncă.

„Atunci am blestemat forţele naturei cu blestemul furtunei şi o vijelie groaznică s'a strâns în cer, unde mai înainte nu bătuse vântul. Şi cerul deveni livid din pricina violenţei vijeliei — şi ploaia căzu pe capul omului — şi valurile se revărsară — şi râul era tot o spumă — şi crinii de apă ţipau în răzoarele lor — şi codrul se fărâmiţa în faţa vântului — şi tunetul se rostogolea — şi trăsnete căzură — şi stânca se cutremură din temelie. Şi eu şedeam aproape, în ascunzişul meu şi urmăream faptele omului. Şi omul tremura în singurătatea lui; — dar noaptea trecea şi el şedea pe stâncă.

„Atunci m'am înfuriat şi am blestemat cu blestemul tăcerei, şi râul şi crinii şi vântul şi codrul, şi cerul şi trăsnetul şi oftatul crinilor de apă. Şi blestemul se prinse: se liniştiră. Şi luna a încetat să-şi mai tremure drumul pe cer — şi tunetul a murit — şi trăsnetul n'a fulgerat — şi norii atârnau împietriţi — şi apele s'au înapoiat în albia lor şi acolo au rămas — şi copacii au încetat a se mai legăna — şi crinii de apă n'au m'ai oftat — şi murmure n'au mai eşit din mijlocul lor; şi nici o umbră din tot pustiul cel nesfârşit. Şi am privit literele de pe stâncă şi se schimbaseră şi literele erau TACERE.

„Şi ochii mei căzură pe chipul omului, şi chipul lui era roş de spaimă. Şi repede şi-a ridicat capul din mâini şi a stat drept pe stâncă şi a ascultat. Dar nu era nici o voce în tot pustiul nesfârşit şi literele depe stâncă erau TACERE. Şi omul a tremurat, şi şi-a ascuns faţa şi a fugit departe, grăbit, aşa că nu l'am mai văzut".

. . . . . .

Sunt povestiri frumoase în cărţile magilor — în cărţile pline de tristeţe, legate în fier ale Magilor. Se găsesc în ele, povestiri glorioase despre cer, şi despre pământ, şi despre marea cea grandioasă — şi despre geniile cari stăpâneau marea şi pământul şi înaltul cer. Era, încă, multă erudiţie în proverbele spuse de oracole; şi sfinte, lucruri sfinte au fost auzite în vechime de frunzele mohorâte ce tremurau în jurul Dodonei — dar, Alah mi-e martor, această fabulă pe care Demonul mi-a povestit-o, şezând lângă mine în umbra mormântului, o cred cea mai minunată din toate. Şi când Demonul i-şi sfârşi povestea căzu iar în groapa mormântului şi râse. Şi eu nu putui să râd cu Demonul, şi el mă blestemă fiindcă n'am putut să râz. Şi linxul care locueşte veşnic în mormânt, eşi afară, şi se aşeză la picioarele Demonului şi-l privi fix în faţă.

Glasul oraşului

de Valer Briussov

Când, obosit, traversez noaptea o stradă singuratică, zidurile sunt adormite şi lanternele, în delir, nu zic nimic, şi spectrele nu se arată, — eu aud, uneori, în tăcerea glacială, glasul oraşului, ca o chemare irezistibilă;

„Tu te grăbeşti aici spre cine ştie ce încurcături. Altul pe patul voluptăţii e caraghios încovoiat. Intr'o spelincă, un al treilea se ghemuleşte la o masă de joc.

Dar eu singur vieţuiesc. Neînţeles, pentru voi, eu privesc ca un rege, tăcerea nopţii înstelate. Crezi tu că sunteţi voi aceia cari n'au clădit ?

„Nu! Oamenii nu sunt decât atomi ai sângelui meu şi casele pe care le întind până 'n depărtările câmpurilor, nu sunt decât celule ale cărnii mele.

Aşa precum primăvara pădurea îşi dă în dar paserilor ramurile, eu vă îmbin bogăţiile mele! Dar înaintea voastră erau străbunii voştri cei ce le posedau.

Noi nu suntem nicidecum deopotrivă pe scara existenţelor. Vouă vi-e dat să trăiţi un şir de ani, mie un şir de veacuri.

„Şi când sarcina mea lumească va fi îndeplinită, nu vouă, o copii, vă voiu lăsa moştenire cenuşile mele grandioase: tot ce păstrează, cu gelozie, aceste edificii:

„Am surori în alte ţinuturi ale pământului. Ele vor veni şi vor scoate comorile mele din groapa sepulcrală şi le vor păstra între zidurile lor noui.

„Şi cu râsul celor puternici, ele îşi vor bate joc de oameni!"

(Trad. de A. COTRUŞ)

O expoziţie a cărţii franceze

Ştim cu toţii, cât ne-am bucurat, când am văzut luând fiinţă, o editură românească de cărţi originale, în care technica îmbrăcase haina ceremonială de pontif al artei. Am vorbit mereu de programul pe care trebue să-l marcheze cartea, în evoluţia ei artistică.

Cultul bibliografiei, ajunge în epoca noastră de stil şi rafinament, una din preocupările factorilor culturali.

Nu mai putem primi o carte tipărită în condiţiuni mediocre şi bunul nostru simţ se revoltă, când frumuseţea unui conţinut, se irozeşte cu litere şterse şi cu ilustraţiuni banale. De aceia, privim cu multă simpatie expoziţiunea de cărţi franceze, deschisă la **Maison des Français** (7, Piaţa Lahovary), unde putem remarca tot felul de publicaţiuni literare şi artistice, cuprinzând cărţi de literatură, de imaginaţie, de medicină, de ştiinţă — adevărate exemplare de artă şi lux.

Cu această împrejurare, vizitatorii pot vedea cataloagele bibliografiei franceze — mijloc minunat de îndrumare şi cunoştinţe Pentru ca vizitatorul să se pătrunză de necesitatea artei technice în editura cărţii, **Maison des Français** a instituit conferinţe cu proecţiuni, despre **Legătoria artistică** (Reliure d'art), despre imprimeria normandă din secolul XVI. (L'imprimerie normande du XVI siècle) şi despre **Bibliofilia** (La Bibliophilie), cum şi despre **Ediţiunile clasice** (Les editions classiques XVII-e et XVIII-e siècle).

Expoziţiunea şi aceste conferinţe vor fi cu atât mai gustate cu cât cărţile expuse pot fi cumpărate şi reţinute de vizitatori.

Cu prilejul acesta, reînoim atenţiunea noastră mereu îndreptată spre luxul şi frumuseţea cărţii literare.

NOTE

Academia Suedeză a început investigaţiile în jurul deernărei premiului Nöbel, de anul acesta. Pentru literatură, cele mai multe şanse le-ar avea doi scriitori englezi, care îşi dispută simpatiile academicienilor. Ei sunt : Thomas Hardy, din opera căruia „Adeverul Literar şi Artistic" a tradus câteva pagini şi John Galsworthy, mai puţin cunoscut la noi.

Se pare, că cei ce acordă acest însemnat premiu, pentru care se pasionează opinia publică din lumea întreagă, fac, în fiecare an, cu privire la literatură, mici concesii de curtenie faţă de diferite ţări. Anul trecut Franţa a fost onorată prin Anatole France, acum doi ani Elveţia prin Carl Spitteler şi anul acesta e rândul Engliterei.

Poate că ne vine şi nouă rândul !

* * *

Editorii lui Ibsen la care se adaogă şi numele celor mai însemnaţi scriitori contimporani ai Norvegiei, au instituit un premiu de 200.000 de franci care se decerne numai scriitorilor norvegieni şi danezi. Anul acesta premiul a fost acordat lui M. I. Anker autorul unui roman cu teză intitulat „Piatra filozofală".

* * *

Paul Bourget împlineşte cincizeci de ani de când a publicat primul articol. L'au sărbătorit câţiva prieteni, la un prânz amical şi romancierul a anunţat apropiata apariţie a unui nou roman: „Coeur pensif ne sait ou il va" care se tipăreşte mai întâi în Revue des Deux-Mondes.

* * *

Cugetările inedite de Victor Hugo publică „Journal" şi au fost comunicate de Gustave Simon, executorul testamentar al maestrului.

Iată trei din ele, mai caracteristice.

In religie, în fabule, în istorie şi în ştiinţă, mărul joacă un rol ciudat şi misterios. Un măr perde pe oameni; un măr e cauza peirii Troii; un măr dezrobeşte Elveţia şi tot un măr slujeşte lui Newton!

Sunt mâhnit că actorii, care în general au spirit şi bun simţ, au adoptat cuvântul „artist" ca să scape de „comedian". Cum de nu-şi dau seama că vorba „comedian" e cavântul nobil pentru că e şi cel adevărat? Cine s'ar încumeta să spună sau să scrie: „Molière a fost un artist"?

Omul e făcut ca să îndure mai mult durerea de cât să conţină bucuria. Ochii noştri pot pierde darul de a vedea lumina zilei, dar nu pierd niciodată posibilitatea de a plânge.

Noaptea de Decembrie...

(după A. de Musset)

Eram şcolar... şi văd ca printr'un vis...
Cum într'o noapte am rămas închis
In clasa mea cu bănci nenumărate...
Atunci, veni aşa pe negândite,
Un sărăcuţ cu hainele cernite,
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

Figura-i era plină de 'ntristare,
La licăritul slab de lumânare.
In cartea mea cu filele deschise,
Vrând să citească doar câteva rânduri,
Rămase până'a doua zi pe gânduri
C'un blând surâs pe buzele-i închise.

Nici cincisprezece ani nu împlinisem,
Când într'o zi prin codru rătăcisem.
Dar iată că pe nişte crengi uscate,
Veni să stea atunci pe negândite,
Un tânăr om cu hainele cernite
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

L'am întrebat de calea mea pierdută ;
Iar el, ţinând în stânga o lăută,
Şi'n dreapta o crenguţă de răsură
Mă salută zâmbind cu bunătate.
Şi întorcându-se pe jumătate,
Imi arătă pierduta cotitură.

La vârsta când te fură 'ncet iubirea,
Plângem odată singurel sosirea
Primului rău ce'n viaţă ţi s'abate.
In faţa focului pe negândite,
Veni atunci cu hainele cernite,
Un om strein ce-mi semăna ca frate.

Era întunecat de îngrijare.
C'o mână arătă spre cer în zare,
Iar cu cealaltă ţinea 'ncovoiată
O sabie. Cercând ca să-mi aline
Durerea, prin vre-o câteva suspine,
El dispăru ca'n vis aşa deodată.

La vârsta când eşti libertin în viaţă.
Am ridicat paharul meu în faţă
Să'nchin ; dar pe neaşteptate.
In faţa mea veni să se invite
Un conmesean, cu hainele cernite,
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

El scutura sub haina fumurie
O zdreanţă de culoare purpurie.
Pe cap, purta un mirt fără de floare ;
Iar braţu-i slab mă căuta pe mine.
Plecând paharul meu cu-al său să'nchine
Se sparse 'n mâna mea tremurătoare.

După un an, pe-o noapte 'ntunecată
Stam în genunchi la pat unde al meu tată
Trăgea să moară clipe numărate.
La cap, veni atunci pe negândite,
Un mic orfan cu hainele cernite,
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

In lacrimi îi stau pleoapele 'necate
Ca îngerii cu feţe 'ndurerate,
Iar fruntea lui cu spini e 'mpodobită.
Lăuta la pământ îi stă sfărmată,
Şi purpura sa pare sângerată
Căci inima-i de paloş e rănită.

Mi-am readus perfect de bine-aminte
Că l'am văzut de multe ori cuminte,
Stând strajă mut 'n preajma vieţii mele.
E-o stranie şi tristă viziune,
E-un demon nepătruns sau o minune.
Ce-mi stăpâneşte firea 'n toate cele.

Când mai târziu sătul de suferinţă,
Pentru-a sfârşi sau nu cu-a mea fiinţă
Am vrut să plec din lumea unei Franţe.
Nerăbdător cu noi şi vagi avânturi
Am vrut să regăsesc prin noi pământuri
Din rămăşiţele unei speranţe.

La Pisa, unde urcă Apeninul ;
Colo'n Cologne, unde se varsă Rinul ;
Şi la Florenţa 'n funduri de palate,
La Nisa, unde văile-s stăpâne ;
La Brigues, printre colibele bătrâne ;
Şi'n Alpii mari cu vârfuri dezolate,

La Génes, sub galbenii lămâi de ceară ;
Şi la Vevey sub merii verzi de vară ;
La Havre'n faţa marelui Atlantic ;
Şi în palida Veneţie ce minte,
Unde pe iarba tristelor morminte
Vine să moară valul Adriatic,

Sub cerul vast aproape în tot locul,
Unde-am lăsat eu ochii şi norocul
Ce sângerau dintr'o eternă rană,
Şi-apoi pe unde şchioapa plictiseală,
Târând cu dânsa trista-mi oboseală
M'a dus cu ea de mână prin poiană.

Pe unde chinuit fără 'ncetare
De setea unei lumi neştiutoare
Urmai eu umbra visurilor mele,
Pe unde eu nici când nu locuisem
Dar revăzui ceeace mai văzusem
Feţe umane cu minciuni pe ele,

De-alungul drumurilor unde rece
Lăsat'am fruntea 'n mâini ca să se plece
Şi lacrimile îmi curgeau şiroae,
Pe unde ca un miel blând şi nevolnic
Ce-şi lasă lâna 'n ţâţe pe vre-un colnic
Simţeam cum sufletul mi se despoae.

Şi pretutindeni căutând odihnă,
Şi vrând necunoscut să mor în tihnă,
In calitatea mea prin locuri depărtate
Veni un om, aşa pe negândite,
Nenorocit, cu ianele cernite,
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

Dar cine eşti tu care'n a vieţii mele cale
Te văd întotdeauna cu chipul mohorât ?
Eu nu pot a mă 'ncrede melancoliei tale.
Să fii tu oare umbră, destinul meu urât ?
In dulcele-ţi surâsuri e o răbdare'n sine,
Şi'n lacrimile tale ai milă îndeajuns.
Eu preamăresc pe Domnul văzându-te pe tine
Durerea ta e sora durerilor din mine,
Eşti o prietenie, dar eşti de nepătruns.

Tu nu eşti al meu înger, căci vezi de bună seama
Nici când nu vii la mine să te-aud prevestind.
Tu vezi nenorocirea la sânu-i cum mă chiamă,
Şi mă priveşti doar palid, tăcut şi suferind.
Trecut'au ani de-arândul, şi-mi pare o vecie
De când te văd într'una fără să te pot chema,
De-i Dumnezeu acela ce te trimite mie
Tu îmi surâzi, dar fără să 'mparţi vre-o bucurie
Mă plângi aşa într'una fără a mă consola.

Eu te-am văzut adesea şi chiar în noaptea asta
Fără să ştiu de tine mai urmărit mereu,
In timp ce vântul rece îmi scutura fereasta
Eu stam singur în casă întins pe patul meu.
Visând ca o femee căzută în uitare.
Priveam pierdut cu ochii un colţişor iubit
Rămas încă fierbinte de-o caldă sărutare ;
Atunci, simţeam o parte din viaţă cum tresare,
Şi-apoi cum se deşiră încet pe nesimţit.

Am adunat în urmă scrisori din vremea veche
Bucăţi de păr, ofranda trecutelor iubiri,
Toate-mi strigau în taină trecând pe la ureche
Eterne jurăminte, uitate fericiri —
Am contemplat în tihnă cu vocea împietrită
Aceste moaşte sfinte ce mă cutremura,
Potop întreg de lacrimi din inima-mi rănită
Ce ochii mei le plânse doar pentru o clipită
Ca mâine 'n zorii zilei să 'nceapă—a le uita.

Le-am învelit în stofe şi le-am căutat un nume
Ruinelor acestea din timpul fericit,
Şi-am zis că de durează ceva pe-această lume
Sunt firile din părul ce-odată ai iubit.
Apoi, ca un scafandru care'n adânca mare
Intoarce sonda-i lungă mişcând neîncetat,
Eu coborâm cu 'ncetul pierzându-mă'n uitare.
Departe—apoi de lume în cruda mea 'ntristare
Plângeam adânc sărmanu-mi amor înmormântat.

Stam să lipesc sigiliul de ceară 'ndoliată
Pe-aceste urme scumpe din palidul trecut,
Şi vrând s'arunc această comoară delicată
Am stat la îndoială, am plâns şi n'am putut.
O ! tu femee slabă şi plină de orgoliu !
Fără să vrai de mine îţi vei fi amintit.
Dacă tu minţi, atuncia pe-al dragostei lintoliu
De ce atâta plânset ca'n vremile de doliu ?
De ce atâtia lacrimi dacă nu m'ai iubit ?

Tu plângi acum ştiu bine, cu părul tău pe umeri
Dar nălucirea-ţi pluteşte încă între noi,
Ei bine-ţi zic adio, şi poţi de-acu să numeri
Şi orele ce'n grabă ne-or despărţi apoi.
Dute ! Dute departe, şi'n inima de ghiaţă
Poartă-ţi acum orgoliul căci e satisfăcut,
Al meu e încă tânăr şi-i plin încă de viaţă,
Nenorociri destule vor creşte ca o ceaţă
In jurul meu pe răul ce tu mi l'ai făcut.

Dute ! Dute ! Natura, în veci nemuritoare
N'a vrut ca tot ce are s'aştearnă în calea ta.
Sărmana mea copilă ! Frumoasă ca o floare
Ai vrut să fii. Păcat doar că n'ai ştiut ierta.
Dute şi-ţi urmăreşte soarta care ţi-e dată,
Cine te pierde acuma nu pierde tot. De eşti
Cuminte—aruncă 'n vânturi iubirea consumată.
Eternă Dumnezee, ce te-am iubit odată,
De pleci atuncia spune-mi de ce mă mai iubeşti

Dar văd de-odată colo, în noaptea tristă, sumbră,
C'o formă se strecoară şi vine-apoi mereu,
Pe sub perdeaua-mi neagră eu văd trecând o umbră,
Ea vine şi s'aşează încet pe patul meu.
Cine eşti tu 'ntristată şi palidă figură,
Portret pierdut în negru cu portul tău cernit ?
Pasăre călătoare ! Ce vrei ? Spune din gură !
Să fie un vis zadarnic sau propria-mi figură
Ce văd eu în oglinda aceasta zugrăvit ?

Deci cine eşti tu spectru al tinereţii mele ?
Tu, pelerin vremelnic în veci neabătut,
Spune-mi cum de te afli tăcut în toate cele
Şi te aşezi în umbra pe unde am trecut ?
Cine eşti tu ? Dar spune, vizitator sihastru ?
Gazdă nedespărţită a sufletului stâns,
De ce mă urmăreşti tu aci sub cer albastru ?
Eşti frate, sau vre-o umbră ce vii dintr'un alt astru
De-apari numa'n durere şi în zilele de plâns ?

VIZIUNEA

Amice ! Tatăl meu e-al tuturor.
Eu nu sunt nici chiar înger păzitor,
Şi nici destinul rău al omenirii.
Pe-acei care-i iubesc în trista-mi soartă
Nu ştiu pe unde paşii lor îi poartă,
Pe-această tină neagră a 'nvrăjbirii

Nu sunt demon şi nici Dumnezeire.
Tu doar ai hotărît a mea numire
Spunându-mi că-ţi sunt frate plin de
Unde te duci voi fi întotdeauna
Pân la sfârşitul vieţii tale într'una,
Când voi veni să stau pe-al tău mormânt

Cerul mi-a încredinţat inima-ţi mare
Când vei fi în durere 'n supărare,
Vino la mine să-ţi arăt dreptatea.
Te voi urma pe drum pân'mă voi stinge
Dar mâna ta eu n'oi putea atinge,
Prietene ! Eu sunt singurătatea.

GEORGE NIKITA